

HOOFSTUK 12

DIE BASIESE VEREISTES EN NOODSAAKLIKE AANPASSINGS VIR DIE ONTWIKKELING VAN DIE LANDBOU-POTENSIAAL

12.1 ALGEMEEN

Omdat die landbou diep in die kultuur van die Fingo ingewef is, is dit onmoontlik om van enige landbou-ontwikkeling te praat sonder om na die kulturele aspekte te verwys en dit wel deeglik ook in ag te neem. Die toepassing van nuwe tegnologie sou dus nie moontlik wees sonder dat dit aangepas is of aangepas kan word by die sosio-ekonomiese organisasie van die gemeenskap nie. Die ontwikkeling van die potensiaal van Fingoland is dus 'n funksie van die sosio-ekonomiese organisasie van die Fingo.

In hierdie en die volgende hoofstukke sal dus gekonsentreer word op die aanduiding van riglyne vir die ontwikkeling van die potensiaal en sal eerder gekonsentreer word op 'n moontlike ontwikkelingspatroon as op 'n ontwikkelingsplan.

Die aanbieding van 'n ontwikkelingspatroon spruit uit die oortuiging dat so 'n ontwikkelingsprojek slegs in Fingoland kan slaag as die volgende in aanmerking geneem word.

- (i) Dat daar 'n bewuste behoefte om vooruit te gaan by die mense moet bestaan, voordat nuwe idees aanvaar sal word. So 'n behoefte bestaan wel, maar slegs by 'n klein gedeelte van die bevolking. Daardie individue of groepe moet geïdentifiseer word, hulle invloedssfeer bepaal word en hulle moet aktief betrek word in die ontwikkelingsprojek.
- (ii) Dat aandag gegee moet word aan die uitskakeling van veral daardie knelpunte wat deur die gemeenskap geïdentifiseer word as die grootste knelpunte in hulle omgewing.
- (iii) Dat daar begin moet word met die mense soos hulle is, dit wil sê met inagneming van al hulle gewoontes, gebruike, waardes, tradisies en kultuurgoedere. Hierdie is een van die kernbeginsels in landbouvoorligting.
- (iv) Dat die/...

- (iv) Dat die vergoeding vir die addisionele risiko wat gedra moet word deur diegene wat aan die projek deelneem so groot is, van beide finansiële en sosiologiese oogpunte beskou, dat die mense tevrede sal voel dat hulle ten volle gekompenseer word. Slegs 'n hoë inkomste sal die aantreklikheid van die landbou as 'n bron van inkomste kan verhoog en die neiging om die landbou slegs as 'n bron vir voedselvoorsiening te beskou, kan neutraliseer.
- (v) Dat die skema in die fynste besonderhede beplan moet word met inagneming van dienste en fasiliteite vir beide produksie en bemarKing, veral wat kredietaspekte betref. Beplanning van strukturele veranderinge wat noodsaaklik is en die aanpassing van landboukundige aspekte by die natuurlike omgewing, moet ook gedoen word.
- (vi) Dat die landbou gemoderniseer moet word deur gebruik te maak van die jongste tegnologie, maar dat hierdie modernisering gepaard moet gaan met die mins moontlike ontwrigting van die bestaande orde ten einde die weerstand teen verandering so klein as moontlik te hou. Slegs 'n gemoderniseerde landbou kan 'n bydrae maak tot ekonomiese ontwikkeling.
- (vii) Dat die projek met groot geesdrif ¹⁾ op 'n skou-spelagtige wyse in enkele lokaliteite aangepak moet word/...

1) Die Tomlinson Kommissie op. cit. sê aan die einde van sy verslag dat die ontwikkelingsplan aangepak moet word as 'n geloofsdaad op dieselfde wyse as wat menige ander groot ondernemings aangepak is op stadiums toe die vooruitsigte op sukses minimaal was. Hoofstuk 51, p.33. Sien ook in hierdie opsig G.M.E. Leistner, "Aspekte van Europese navorsing oor kleinboerlandbou in Afrika". Agrekon, Jan. 1970, p.13. Leistner haal Ruthenberg aan wat die belangrikheid beklemtoon dat grensopbrengste van addisionele grond en arbeid ten minste tweekeer hoër moet wees as gewoonlik voordat noemenswaardige verandering sal ontstaan. Hy noem dit die "drempel van kritiese minimum voordeel".

moet word, sodat dit die verbeelding van die mense sal aangryp. Slegs 'n groot verbetering in opbrengs sal boere kan oortuig dat die opbrengs nie slegs toe te skryf is aan gunstige klimaatstoestande nie.

- (viii) Dat planne van aksie periodiek heroorweeg moet word en dat aanpassings gedurig gemaak moet word om by veranderde omstandighede aan te pas. Dit dit 'n basiese vereiste in enige ontwikkelingsituasie, maar veel meer noodsaaklik in 'n Bantoe-milieu. Die strewe moet wees die grootste moontlike vordering op die pad van die minste weerstand.
- (ix) Dat erkenning gegee moet word aan boere of groepe boere vir prestasies behaal, omdat dit 'n basiese behoefte by mense is om erkenning te kry vir hulle prestasies, hoe gering ook al.

Wanneer aan 'n ontwikkelingspatroon gedink word, is dit onvermydelik dat die uitskakeling van die probleme en knelpunte, soos ontleed in hoofstuk 4, die afspringpunt sal vorm.

12.2 KNELPUNTE IN DIE ONTWIKKELING VAN DIE POTENSIAAL

12.2.1 DIE FINGO SE BESKOUIING OOR DIE ROL VAN LANDBOU IN SY VOLKSHUISHOUDING

Dit is duidelik dat die grondliggende probleem eintlik die Fingo se beskouing van wat die rol is wat die landbou in sy volkshuishouding moet speel. Dit is duidelik 'n siening wat tradisioneel uit die ekonomiese stelsel wat op selfversorging geskoei is, spruit. Met die groei van die bevolking, die verhoging van die lewenstandaard en die ontwikkeling van nuwe behoeftes, het die Fingo's hierdie landbou-ekonomiese stelsel nie aangepas nie. Daar is liewer gebruik gemaak van die maklike uitweg om arbeid te gaan verkoop in die stede en op blanke plase.

Omdat die lae produksie in die landbou nie te wyte is aan 'n tekort aan arbeid nie, sou addisionele arbeidsaanwending die marginale produk van arbeid en dus die vergoeding per arbeidseenheid nog verder laat daal het. Dit sou dus ekonomies regverdigbaar wees om arbeid buite die landbou te verkoop selfs al sou slegs 'n klein deel van die verdienste na die gebied teruggebring/...

gebied teruggebring word. Addisionele arbeidsaanwending sonder die nodige kapitaalaanwending sou dus nie ekonomies voordelig vir die bevolking wees nie.

12.2.2 DIE MAKLIKE MANIER OM GELD TE VERDIEN BUIE DIE LANDBOU

Verder het die maklike manier om geld buite die landbou te verdien tot gevolg dat daar eintlik geen bekommernis oor die dalende neiging van die per kapita voedselvoorsiening uit eie bronne is nie en die insentief bestaan eintlik nie om meer voedsel te produseer terwyl addisionele voedsel aangekoop kan word met geld verdien uit alternatiewe werkseleentheid nie.

12.2.3 DIE GEBRUIK OM TE DEEL MET FAMILIE

Daar is verder die gebruik om veral voedsel te deel met familie met die gevolg dat die opbrengs van arbeidsaanwending in die landbou nog laer daal. Hierdie faktor kan 'n baie belangrike rol speel, veral omdat meer as 40 persent van die kraalhoofde in Fingoland nie grondeienaars is nie. Hulle en hul gesinne maak wel 'n bydrae in die vorm van arbeid op landerye, maar verwag ook om te deel in die opbrengs.

12.2.4 DIE GEBREK AAN BESTUURDERS

Dit was verder ook duidelik dat 'n gebrek aan die nodige bestuurders met die nodige dryfkrag deels verantwoordelik was vir die lae produksiepeil. Die gebrek aan bestuurders sou 'n nog groter probleem skep wanneer aan ekonomiese ontwikkeling in die geheel gedink word.

12.2.5 DRANG SLEGS NA DIE BEHOEFTEBEVREDIGING

Terwyl die blanke voortgedryf word deur 'n vrees vir mislukking en die nie-verwesenliking van sy ideale, word die tradisionele Bantoe voortgedryf deur 'n drang na behoeftebevrediging. Hy strewe na net genoeg, niks meer nie en hy is ook nie bereid om harder te werk ten einde meer te verdien as wat sy onmiddellike behoeftes is nie. Die ontwikkeling van bestuursvermoë is onder sulke omstandighede nie moontlik nie, en sonder mense met die nodige bestuursvernuf is landbou-ontwikkeling nie moontlik nie.

12.2.6 DIE NEERDRUKKENDE EFFEK VAN DIE GESAGSTRUKTUUR

Daar is verder die neerdrukkende effek van die gesagstruktuur wat gesetel is in die mees senior persoon in elke familie en omdat hy in die reël 'n ou man is, kan geen dinamiese leiding van hom verwag word nie.

12.2.7 DIE STELSEL/...

12.2.7 DIE STELSEL VAN GRONDBESIT

Die stelsel van grondbesit is ongetwyfeld 'n faktor wat 'n inhi-berende invloed het op landbou-ontwikkeling, hoewel dit nie 'n neerdrukken-
de invloed op die huidige produksiepeil het nie. Die stelsel van grond-
besit of eintlik die Bantoe se siening oor die hou en benutting van grond,
het ontstaan uit die behoeftes van die gemeenskap. Omdat daardie behoeftes
tradisioneel gespruit het uit die selfvoorsieningsbehoefte van elke
huisgesin, is die stelsel van grondbesit ook daarop ingestel om elkeen te
laat deel in die voordele wat spruit uit die geboorte in 'n sekere fami-
lie- of sibbe- of selfs stamverband. Wat elkeen dus beskou as 'n onver-
vreembare reg, verkry deur geboorte, sal hy moeilik afstaan, selfs al sou
die finansiële voordele wat uit die besit van grond voortspruit, minimaal
wees. Selfs in 'n landelike gemeenskap wat vir 'n baie groot deel van
sy inkomste nie meer afhanklik is van die landbou nie, sou hierdie stel-
sel voortbestaan. Die sosiale vergoeding ²⁾ verkry, veral as 'n saambin-
dende faktor in die familie, is so groot dat selfs al sou die afhanklik-
heid van die grond nog verder verminder, sou die dryfvere nie bestaan om
die stelsel te verander nie. Tewens die vermoede bestaan dat die toe-
nemende afhanklikheid van werkseleentheid buite die gebied eintlik 'n
manifestering van die bestaande stelsel tot gevolg sal hê. Hoe kleiner
die afhanklikheid van die grond om aan die bestaansbehoefte te voorsien,
hoe kleiner die dryfvere om daardie veranderinge aan te bring wat ekono-
miese ontwikkeling bevorder.

Dit is ook moontlik dat die stelsel beskou sal word as 'n behou-
dende element teen die aanslae van vreemde elemente op die lewenswyse, die
gewoontes en gebruike van die Fingo. Die grond, die stelsel van grond-
besit, en die mate van verbondenheid van die totale bevolking aan die grond
het 'n wesentlike invloed op die volkskarakter, die uitkyk van die mense
op die lewe en hul siening van die plek wat hulle in die rang van state
beklee.

12.2.8 DIE KULTURELE/...

2) In die geval van kleinboewes om groot stedelike gebiede in Suid-Afrika
is ook bevind dat die sosiale inkomste verkry uit die beoefening van
boerdery, so hoog is dat dit kompenseer vir die finansiële verliese
wat gely word in 'n boerdery. Die Kommissie van Ondersoek na klein-
boewes het bevind dat, " ... the smallholder is not acting irration-
ally in farming uneconomically". Sien "Report of the Commission on
Smallholdings in the peri-urban areas of the Union of South Africa".
The Gov. Printer. Pta. 1957, p.79.

12.2.8 DIE KULTURELE PATROON VAN DIE FINGO

Omdat hierdie gebruike en lewensbeskouinge ingewef is in die hele kulturele patroon van die Fingo, sou enige poging om veranderings aan te bring uiters moeilik wees. Geen mens laat toe dat aan sy kulturele waardes getorring word nie, veral ook nie deur mense wat aan 'n ander kultuurgroep behoort nie. Enige voorstelle vir 'n ontwikkelingspatroon moet dus daarmee rekening hou dat hierdie waardes bestaan, dat hulle nie maklik en gou verander kan word nie en dat hulle volgens Bantoesiening 'n voortbestaansreg het en vertroetel sal word as deel van hul kultuurgoedere.

In die beplanning van enige ontwikkelingsprogram sou hierdie faktore dus in gedagte gehou moet word en sou die program liefs by die sosiale organisasie en kulturele patroon moet inpas en indien aanpassings gemaak moet word, moet daardie aanpassings gering wees.

12.3 BASIESE VEREISTES VIR DIE ONTWIKKELING VAN DIE LANDBOU

Terwyl oor landbou-ontwikkeling gepraat word, is dit belangrik dat die doelwit ("objective") duidelik geformuleer word. As die doelwit sou wees die bereiking van die volvoedingspeil, sou dit beteken dat die gemiddelde opbrengs per morg met nie meer as ongeveer 2 sak mielies per morg opgeskuif hoef te word nie. Met die huidige fasiliteite tot beskikking van die Fingo's, sou dit moontlik wees om hierdie doelwit te bereik binne enkele jare sonder enige aanpassings van enige ingrypende aard. As die doelwit sou wees die ontwikkeling van die potensiaal, soos dit uit hierdie studie duidelik na vore gekom het, sou heelwat ingrypende veranderings aangebring moet word.

Ten einde ontwikkeling van die potensiaal te bevorder, sou aan die volgende basiese vereistes voldoen moet word.

12.3.1 BOERDERY MOET GEMODERNISEER WORD

Die ontwikkeling van die potensiaal vereis dat die boerdery gemoderniseer moet word, dat nuwe tegnologie op groot skaal ingeskakel moet word, dat bestuursvernuf in die boerdery ingebring word, dat finansiering van die boerdery aangepas word by die ontwikkeling van die potensiaal, dat die beskikbaarheid van produksiemiddele verbeter word, dat diensinrigtings vir die instandhouding van trekkers, implemente, gereedskap, voertuie en ander toerusting wat gebruik mag word, geskep word en dat 'n moderne bevestigingsstelsel opgebou word. Dit is veral hierdie laaste aspekte wat deur die inwoners van Fingoland as van hul grootste knelpunte geïdentifiseer word. Terwyl/...

word. Terwyl die behoefte geïdentifiseer is, sou die probleem dus nie wees of 'n modernisering van die boerdery gedoen moet word nie, maar slegs op watter wyse dit gedoen moet word, hoe ver dit gevoer moet word en watter veranderings en aanpassings noodsaaklik is.

12.3.2 BOERDERY-EENHEDE MOET 'N SEKERE MINIMUM GROOTTE HÊ

Boerdery-eenhede moet van so 'n grootte wees dat nuwe tegnologie met gemak ingeskakel kan word en die eenheid moet liefst een integrale eenheid wees en nie verdeel wees in drie dele, naamlik landerye, weiding en woonperseel, wat soms ver van mekaar geleë is, en deel vorm van 'n kommunale grondbenuttingstelsel waarin die boerderybelange nie 'n geheel vorm nie en die boerderybelange van die een belanghebbende soms met die boerderybelange van die ander belanghebbende bots nie. Dit sou seker baie moeilik wees om presies te bepaal wat 'n hanteerbare ekonomiese grootte van so 'n eenheid moet wees. Daar is 'n neiging oor die wêreld dat eenhede groter word wanneer nuwe arbeidsbesparende tegnologie in 'n groter mate ingeskakel word. Indien die doelwit produksie volgens ekonomiese beginsels is, sou hierdie neiging ook in Fingoland na vore kom.

Die modernisering van die boerdery sou vereis dat gemeganiseerde trekkrag ingeskakel moet word ten einde diep en tydige bewerking te bewerkstellig, dat hoë bemestingspeile gehandhaaf word, dat bemesting op verskillende dieptes geplaas word, dat net die beste saad, veral baster-saad, gebruik word en dat onkruidbeheer vinnig en doeltreffend gedoen moet word.

Die meganisering van die boerdery en die aanwending van nuwe tegnologie bepaal dus dat boerdery-eenhede van 'n sekere minimum grootte moet wees vir ekonomiese produksie. Weens die geaardheid van die gronde en reënval en die bewerkingspraktyke wat gevolg moet word, veral die ploeg van gronde in tye wanneer die voginhoud laag is, soos byvoorbeeld in die winter of vroeë lente, is dit belangrik dat die trekkraegeenheid redelik groot moet wees. Klein trekkraegeenhede wat wel ekonomies regverdigbaar is op die klein boerdery-eenhede van sommige Europese lande en in Japanse landbou, is nie tot dieselfde mate aangepas by Transkeise droëlandtoestande nie ³⁾. Aan die anderkant sou die skuinste van die landerye in die algemeen die/...

3) In die middel sestigerjare is twee klein trekkraegeenhede, volledig toegegerus met implemente, deur die Transkeiseregering aangekoop en uitgetoets. Dit was baie gou duidelik dat hulle slegs onder ideale grondvogtoestande redelik doeltreffend kon werk, hoewel die bewerkingsdiepte onder selfs ideale toestande veel te wense oorlaat.

meen die gebruik van te groot trekkereenhede onprakties en selfs ook on-
ekonomies maak.

'n Trekkraageenheid van ongeveer 35 tot 45 perdekras het tot
dusver die bes aangepaste eenheid vir Fingoland blyk te wees. Vir die
ekonomiese aanwending van so 'n grootte trekker sou 'n gerieflike bewerk-
bare eenheid, ongeveer 80 tot 100 morge ploeglande moet beslaan.

Die gebruik van goeie vaars sou verder 'n beeskuddegrootte van
minstens 60 tot 80 grootvee-eenhede dikteer. Op 'n natuurlike weiding
grondslag bereken, sou 'n weidingseenheid dus minstens ongeveer 120 morge
in Streek 1, 240 morge in Streek 2 en ongeveer 360 morge in Streek 3 van
Fingoland moet beslaan. Hieruit volg dit dat die gemiddelde boerdery-
eenheid in Streek 1 'n grootte van minstens ongeveer 220 morge, in Streek 2
340 morge en 460 morge in Streek 3, behoort te hê. Praktiese oorwegings,
soos die hoeveelheid bewerkbare grond, die ligging, topografie en eienaar-
skap van gronde, behoort egter van deurslaggewende belang te wees in die
afbakening van eenhede. Soos blyk uit Hoofstuk 7, is 57 persent van
Streek 1 bewerkbaar (Tabel 7.4), 31 persent van Streek 2 bewerkbaar (Tabel
7.6) en slegs 10 persent van Streek 3 bewerkbaar (Tabel 7.8), sodat die
ideale eenheid in elke streek moeilik verkry sal kan word.

12.3.3 DIE ONTWIKKELING VAN DIE BESTUURSVERMOË IN FINGOLAND

Die ontwikkeling van bestuursvermoë is absoluut noodsaaklik vir
ontwikkeling. Dit sou 'n uiters moeilike taak wees om elke grondeienaar
as boer op te lei. Terwyl daar in ontwikkelde volkshuishoudings met ver-
loop van tyd 'n natuurlike verdeling voorkom tussen werkers in die landbou-
sektor aan die een kant en die industriële en tersiêre sektore aan die
anderkant, is daar nie die duidelike skeiding tussen hierdie sektore in
Fingoland nie. Die landbouer is tegelyk boer en trekarbeider en hierdie
toestand bemoeilik ook die ontwikkeling van bestuursvermoë. Bowendien
kan dit ook nie verwag word dat elke tweede manlike persoon die aanleg,
die liefde en die belangstelling sal hê om te boer nie, met die gevolg dat
dit 'n onbegonne taak is om elke tweede persoon te wil leer boer.

Daar is verder die probleem dat die gesagstruktuur van die Fingo
sodanig is dat die jonger mans van wie verwag kon word dat hulle meer ge-
redelik nuwe tegnologie sou aanvaar en toepas, nie die leiding neem nie,
uit vrees dat ander sal dink dat hulle die bestaande gesag na die kroon
wil steek. Gevolglik kan hulle bestuursvermoë ook nie ontwikkel nie.

Dit kan nie betwyfel word nie dat swak bestuursvermoë een van
die grootste/...

die grootste enkele knelpunte in Bantoelandbou is nie. Swak bestuur kan nooit kapitaal trek nie, omdat dit nie kapitaal doeltreffend kan aanwend nie. Tesame met enige voorsiening van kapitaal vir ontwikkeling, moet voorsiening gemaak word vir belegging in die menslike element. Schultz ⁴⁾ sê: "To develop and supply (a more profitable set of) factors and to learn how to use them efficiently, is a matter of investment - investment in both human and material capital".

Schultz het deur middel van 'n intensiewe studie probeer vasstel watter produksiefaktore hoofsaaklik verantwoordelik is vir die groot verskille in bydraes van die landbou in verskillende lande tot die ekonomiese groei van daardie land. Hy kom tot die gevolgtrekking dat dit nie te wyte is aan die verskil in produktiwiteit van die grond nie, ook nie aan 'n gebrek aan kapitaal van die konvensionele tipe nie en ook nie aan 'n gebrek aan menskapitaal nie, maar dit is hoofsaaklik aan die kwaliteit van die menskapitaal, dit wil sê in hoeverre die mens kennis het van die landbouwetenskappe en dit kan toepas, te wyte. Die mens is die sleutel veranderlike. Belegging in die mens is dus 'n vereiste in enige ontwikkelingsprogram.

Volgens kennis van die omgewing, bestaan daar voldoende formele onderwysfasiliteite in die gebied vir enige voornemende boer om matriek te maak. 'n Landbouskool in die gebied is vir jare reeds gesluit, maar daar is voorsiening vir landbou-onderdig by twee Xhosa Landboukolleges en vir universitêre opleiding in landbou by Universiteit van Fort Hare. Verder word gekonsentreer op in-diens-opleiding in moderne landboumetodes en tegnieke deur middel van 'n uitgebreide en goed toegeruste voorligtingsdiens. Boere behoort hier egter nie net onderrig te word in behoorlike landboumetodes en tegnieke nie, maar ook in boerderybestuur en die ekonomiese aanwending van nuwe tegnologie. Spesiaal opgeleide mense behoort hulle hier by te staan. Die gewone voorligtingsdiens is nie goed genoeg toegerus vir onderrig in boerderybestuur en ekonomiese aanwending van nuwe tegnologie nie.

Die belangrikheid van in-diens-opleiding kan nooit genoeg beklemtoon word nie. Bestuurstegnieke kan wel in 'n klaskamer doseer word, maar die skoling in die aanwending daarvan moet in die praktyk geskied. Die slagspreuk "Man learn by doing"⁴⁾, is seker meer waar wanneer dit kom by die aanleer/...

4) Schultz, T.W., "Transforming traditional Agriculture". Yale University Press, 1964. op. cit.

5) Noah S. Hadley, aanhaling uit lesing aan boere in Indiana, 1961.

die aanleer van bestuurstegnieke as by die aanleer van enige ander tegniek. Die vermoë om 'n probleem waar te neem, dit te evalueer, moontlike metodes van optrede te beplan, die planne uit te voer en die verantwoordelikheid, risiko en gevolge te dra, kan met groter sukses deur aktiewe deelname aan-geleer word. Opleiding van bestuurders in die toepassing van moderne tegnieke in die landbou van Fingoland, sou dus vereis dat 'n groter mate van ondersteuning, hulp en leiding gegee moet word as wat normaalweg 'n vereiste sou wees in blanke landbou. Die gaping tussen die kennis van aanwending van ou bekende tegnieke en moderne tegnieke, is tewens so groot dat leiding alleen nie voldoende sal wees nie. Die toepassing van die tegniek van bestuur sal in die beginstadium vir die Fingo gedoen moet word en geleidelik aan hom oorgedra moet word, sodat later net toesig nodig is en veel later miskien net advies oor landboukundige aspekte. Alleen op hierdie wyse kan 'n snelle oorgang van 'n onderontwikkelde landbou na 'n snel-groeiende landboubedryf bewerkstellig word.

12.3.4 VOORSIENING VAN KAPITAAL VIR ONTWIKKELING

Afgesien van belegging in die mens, is kapitaal nodig vir die aanwending van nuwe tegnologie. Daar is geen sin in om kapitaal te beleë in tradisionele produksiefaktore, omdat dit tot geen aansienlike mate produksie kan verhoog nie. Boere sou ook nie maklik oorreed kan word om harder te werk nie, maar dit is ook nie nodig nie; wat nodig is, is die aanwending van arbeidsbesparende tegnologie, sodat die produktiwiteit van arbeid verhoog kan word. By 'n konferensie van lande onder beskerming van die Verenigde Volke Organisasie ⁶⁾ in 1963, het dr. E.C. Stakman van die V.S.A. gesê: "the tremendous amount of work which people do in many of the less developed countries, for what they get out of that work, is one of the tragedies of the modern world".

Dit is vanselfsprekend dat baie van die bekombaarheid en die prys van nuwe tegnologie sal afhang of boere dit sal aanvaar of nie. Omdat die bevolking van Fingoland arm is, is die inskakeling van nuwe tegnologie op 'n skaal wat 'n duidelik sigbare verbetering sal teweegbring, buite die kwessie, tensy ruim voorsiening gemaak word vir krediet.

'n Komitee ⁷⁾ wat ondersoek ingestel het na die beskikbaarheid van krediet/...

6) United Nations "Science and technology for Development. Report on the United Nations Conference on the application of Science and Technology for the benefit of less developed areas". Vol. III Agriculture, U.N.O., N.Y. 1963, p.241.

7) Van de Wall e.a. op. cit.

van krediet in die tuislande, het tot die gevolgtrekking gekom dat

- (a) daar 'n groot behoefte aan krediet is, veral vir trekkrag, implemente, bemesting, saad en vervoer;
- (b) krediet gepaard moet gaan met regstelling van ongunstige landboukundige toestande;
- (c) behoefte vir krediet blykbaar oorwegend in akkerboubedryf bestaan;
- (d) groepe boere ook voordelig van krediet gebruik kan maak.

Die Van de Wall-komitee het ook bevind dat koöperasiewese die mees geskikte kanaal tussen kredietgewer en kredietnemer is. Hierdie bevinding word onderskryf in soverre dit korttermynkrediet betref. Vir voorsiening van middeltermyn- en veral langtermynkrediet egter, behoort ander fasiliteite geskep te word.

Die behoefte vir kort-, middel- en langtermynkrediet sal dadelik ontstaan as boerderye georganiseer word in klein gesamentlike produksie-eenhede en voorsiening vir alle soorte krediet sal gemaak moet word.

Dit is egter nie genoeg om kredietfasiliteite te skep en dan te verwag dat die Fingo krediet intelligent sal aanwend nie. Dit is nodig dat boere geleer sal word hoe nuwe tegnologie ingeskakel moet word, hoe om hulle boerderye te ontleed, besluite te neem en besluite deur te voer. Afgesien van die landboukundige aspekte wat tuisgebring moet word, is daar ook sakebeginsels op die spel.

Van die behoefte aan krediet moet gebruik gemaak word om korrekte en moderne landboumetodes toegepas te kry. Alle krediet moet dus voorwaardelike krediet wees op die Amerikaanse beginsel van 'n "packaged deal" en onder toesig van spesiaal opgeleide mense aangewend word, min of meer in ooreenstemming met die "Farmers Home Administration" in die Verenigde State van Amerika se "supervised credit" ⁸⁾ skema. Hiervolgens het boere die keuse om/...

8) Sien in hierdie verband H.J. Geyer, "Verslag van oorsese studie", Augustus 1962, p.22. Die omvang van die stelsel van "supervised credit" in die V.S.A. is aansienlik. In 1960 was die skuldvas gedra deur die "Farmers Home Administration" nagenoeg 439 miljoen dollars.

keuse om óf volgens voorskrifte te boer, óf om die voorreg van krediet ontsê te word.

Produksie onder streng toesig, is ook reeds in Afrika toegepas, veral met betrekking tot gespesialiseerde gewasse. Die Kenya Tea Development Authority kan as voorbeeld genoem word waar krediet en voorligting verskaf word en boere deur middel van kwaliteitsbeheer oor die produk, forseer word om sekere verbouingspraktyke te volg.

Leistner ⁹⁾ som die modus operandi van produksie onder hegte toesig soos volg op:

"'n Toesighoudende agentuur voorsien 'n basiese raamwerk van dienste en voorskrifte;

Binne hierdie raamwerk mag die individuele deelnemer boerdery beoefen na sy eie oordeel;

Die deelnemers mag lede wees van koöperasies onder toesig wat sekere take koöperatief verrig;

Toesig word uitgeoefen óf deur 'n landboukoöperasie, 'n nedersettingsagentuur, 'n staatsdepartement, óf 'n privaatfirma, onder kontrak met die staat. Basies tot sulke skemas, is die kombinasie van selektiewe druk gerig op die versekering van doeltreffende ekonomiese en tegniese produksie, aan die eenkant en aansporings deur hoë inkomste, aan die anderkant".

'n Ander groot voordeel is dat krediet onder toesig die probleem van sekuriteit vir lenings in 'n tradisionele gemeenskap tot 'n groot mate kan oorbrug. Soos dit op die Verenigde Volke Konferensie ¹⁰⁾ gestel is: "As for security, emphasis is laid not on the borrowers material assets, but on his prospective repayment capacity. The primary purpose of supervised credit is to assist poor farmers who are potentially creditworthy to become creditworthy in fact". Slegs indien beheer oor krediet behou word, kan daaraan gedink word om sekuriteitsvereistes sonder te veel risiko te verslap.

Waar 'n/...

9) Leistner, G.M.E., "Aspekte van Europese navorsing oor kleinboerlandbou in Afrika". Agrekon Vol. IX No. 1, Januarie 1970, p.17.

10) United Nations Conference, op. cit. p.202.

Waar 'n produksieplan opgestel is, sou dit jaarliks hersien moet word en kan 'n stelsel van kredietbeplanning gedoen word waar krediet gegee word volgens vordering met die ontwikkeling van die boerdery. Dit kan verwag word dat sekere bestuurders stadiger sal vorder as ander en krediet behoort aan te pas by hierdie vordering, sodat die skuldelaas van die bestuurder met 'n inherente laer potensiaal, nie te groot word nie. Plooibaarheid in die stelsel van kredietverskaffing is 'n vereiste en is slegs moontlik waar die kredietgewer in baie noue kontak met die kredietnemer is. So 'n stelsel is bevorderlik vir albei se belange.

12.3.5 DIE BESKIKBAARHEID VAN PRODUKSIEMIDDELE

Die beskikbaarheid van produksiemiddele is 'n baie belangrike faktor in die ontwikkeling van die landbou. Gelukkig is die gebied baie goed bedeed met 'n groot aantal handelstasies, motorhawens en 'n landboukoöperasie. Die verspreiding van hierdie afsetpunte is sodanig dat geen boer verder as 10 myl van die naaste handelstasie is waar kunsmis, saad en insektmiddels gekoop kan word en nie verder as 40 myl van die naaste motorhawe vir dringende herstelwerk aan voertuie, trekkers en implemente nie. Volgens alle standaarde is die posisie van diensfasiliteite op 'n kontantbasis besonder gunstig. Indien daar egter van kredietfasiliteite gebruik gemaak wil word, is die koöperasie die vernaamste afsetpunt. Omdat die koöperasie slegs vanuit Nqamakwe opereer, sou dit moeilik wees vir boere om met gerief hulle aankope van produksiemiddele daar te doen.

12.3.6 OPKNAPPING VAN DIE BEMARKINGSTRUKTUUR

Met 'n verhoging van produksie verby die bestaansvlak, sal die huidige bemarkingstelsel, wat hoofsaaklik van die handelaar en tot 'n geringe mate van die bestaande Fingo Koöperasie afhanklik is, geheel en al ontoereikend wees. 'n Ordelyke bemarkingstelsel deur middel van die uitbouing van die bestaande Koöperasie waarby alle klein gesamentlike produksie-eenhede geaffilieer moet wees, is 'n noodsaaklikheid. Die Koöperasie moet alle normale bemarkingsfunksies, soos vervoer, berging standardisering, finansiëring en die dra van risiko's vervul. Die bestaande Koöperasie moet ook kan dien as 'n voertuig vir kredietverlening aan produksie-eenhede. Dit is belangrik dat oeste as sekuriteit volgens die pandreg beginsel geneem moet word vir korttermynlenings, anders sal die boere net nie in staat wees om krediet te verkry nie.

Die Koöperasie moet daarna strewende om 'n volledige diens aan lede te verskaf wat soveel boerdery-aktiwiteite as moontlik dek. Veral waar funksies komplementêr is, kan die Koöperasie 'n verskeidenheid aktiwiteite hanteer, maar/...

hanteer, maar daar moet gewaak word teen die inskakeling van soveel aktiwiteite dat dit nie deur die personeel hanteer kan word nie.

Wanneer verwerking van produkte egter ter sprake is, is dit moontlik dat gespesialiseerde koöperasies beter sal funksioneer. Hier word veral aan 'n moontlike veselkoöperasie gedink.

Daar is nog nie afdoende bewyse dat die koöperasie in die hande van die Bantoe 'n sukses sal wees nie, maar dit is die tipe organisasie wat die beste kans op sukses het. Digby ¹¹⁾ beweer dat die koöperasie "is so devised that it can succeed in the hands of people who do not make business their career".

Aangesien die Fingo Koöperasie reeds bestaan en goed funksioneer, sou dit moontlik wees om dit verder uit te bou, namate die behoefte vir koöperatiewe dienste sou uitbrei.

12.3.7 MOTIVERING VAN DIE GEMEENSKAP

Die laaste en belangrikste vereiste is dat mense gemotiveer moet word om te strewen na meer as net genoeg. Selfs met die skepping van die mees ideale infrastruktuur vir ontwikkeling, sou ontwikkeling nie kan plaasvind as die mense nie aktief 'n bydrae maak nie. Daar is genoeg tekens daar 'n groeiende behoefte na 'n hoër inkomste - 'n hoër geleerdheid, beter voedsel, beter klere - in der waarheid 'n behoefte na 'n algemeen hoër lewenstandaard is. Terselfdertyd kan gesê word dat daar skynbaar 'n algehele gebrek aan 'n bewustheid is dat hierdie hoër lewenstandaard deur verhoogde landbouproduksie bereik kan word. Aangesien 'n baie hoë persentasie van die trekarbeiders in die landbou in die Republiek opgeneem word en hulle 'n goeie kennis van die moderne landboupraktyke moet hê en van die moontlikhede van 'n hoë landbou-inkomste bewus moet wees, mag die moontlikhede wat in hulle eie gebied opgesluit lê, nie aan hulle bekend wees nie. Dit mag selfs wees dat hulle net nie weet hoe om te werk te gaan om die moontlikhede te ontsluit nie.

Die aspek van die motivering van mense is eintlik die sleutelbeginsel waarom 'n ontwikkelingspatroon gewef kan word. Die ontwikkelingspatroon moet in sigself die stimulus verskaf waardeur die mense gemotiveer kan word tot maksimale deelname aan die ontwikkelingsprogram.

In hierdie/...

11) Digby, Margeret, "Agricultural Co-operatives in the Commonwealth". Basil Blackwell, London, 1963.

In hierdie opsig is dit belangrik dat die deelnemers aansienlik beter daaraan toe moet wees as diegene wat nie in die ontwikkelingsprogram betrek is nie. Indien die materiële welvaart van die deelnemers nie aansienlik hoër is nie, kan 'n ontwikkelingsprogram nie slaag nie.

Dit is ook veral belangrik dat die hele voedselproduksieprogram binne die familieverband, deur middel van 'n beplande program, vinnig uitgebrei word tot heelwat bo die bestaanspeil. Slegs wanneer voedsel vir die hele familie heelwat bokant bestaanspeil is, kan verwag word dat ekonomiese motivering sal ontstaan om produksie nog verder te verhoog. So 'n toestand sal ontstaan wanneer elke lid van die familie voldoende voedsel het en nie aanspraak maak op 'n deel van ander familieleden se voedselvoorraad nie en ook oor voldoende finansiële vermoëns beskik om aan hul ander behoeftes te voorsien. Die teoretiese terugwaartsbuigende aanbodkurwe vir arbeidsaanwending in die landbou, kan dus heel waarskynlik weer na vore buig en 'n positiewe helling aanneem. Dit is dus nie onmoontlik dat 'n s-vormige kurwe die arbeidsaanbodkurwe in landbou getrou sal weergee in daardie gevalle waar die familie-inkomste en voedselvoorsiening heelwat bokant die bestaanspeil is nie.

In die volgende hoofstuk sal die wyse waarop die mense gemotiveer kan word om tot aksie oor te gaan, meer breedvoerig bespreek word.

12.4 OORWEGING VAN NOODSAAKLIKE STRUKTURELE AANPASSINGS

12.4.1 DIE STELSEL VAN GRONDBESIT

Uit die ontledings in hoofstuk 3, was dit duidelik dat die boer in Fingoland nie genoeg produseer om sy familie te voed nie. Die boer met grondregte sou gemiddeld ongeveer 21 morge, waarvan ongeveer 6 morge bewerkbaar is, tot sy beskikking hê en indien grond verdeel sou word tussen alle kraalhoofde, sou elkeen ongeveer 12 morge grond besit. Die grootte van die eenheid, tesame met die feit dat die grond in drie verdeel is en soms ver van mekaar geleë is, maak die toepassing van nuwe tegnologie nie alleen baie moeilik nie, maar ook baie duur. Veral die gebruik van gemeganiseerde trekkrag en die ontwikkeling van die veebedryfstak word moeilik deur die grondgebruikspatroon wat voortspruit uit die stelsel van grondbesit. Dit is dus belangrik dat daaraan gedink moet word om die stelsel van grondbesit te verander.

Die Tomlinsonverslag ¹²⁾ stel dit so: "It is essential to break the vicious/...

12) Die Tomlinsonverslag, op. cit. hoofstuk 39, p.4.

the vicious circle in which life in the Bantu Areas is moving, by creating a sound basis of agriculture for the agriculturalists and the provision of towns for the businessman, the industrialists and tradesmen, etc."

Die stelsel van grondbesit was deur die eeue heen reeds 'n onderwerp van bespreking en het ook aanleiding gegee tot groot ontevredenheid in baie lande. Dit is daarom ook dat in baie lande waar nuwe regerings aan die bewind gekom het, hervorming van grondbesit prioriteit ontvang het.

Warriner ¹³⁾ het in 1964 beweer dat "land reform is the most important social change now taking place in the world". Verder beweer sy dat die hervorming van die stelsels van grondbesit so belangrik is dat in onderontwikkelde lande "land reform must be regarded as a condition of economic development".

Die Tomlinsonverslag stel dit so dat "A revision of the land tenure system is regarded as one of the prerequisites to the stabilization of the land in the Bantu Areas and the full economic development of their potential". En verderaan "In considering any revision of the systems of land tenure it is essential that there should be a division of the populace of the Bantu Areas into two broad classifications, viz:

- (i) those who are full or semi-full-time farmers permanently residing in the Bantu Areas and deriving a living from farming activities; and
- (ii) those who earn their living from their labour whether in a professional capacity or in trades, businesses or as workmen or labourers or in any other capacity".

In Suid-Afrika is daar baie gesaghebbendes wat met hierdie mening sal saamstem en is die mening ook deur verskeie buitelandse besoekers aan die Transkei uitgespreek. In meeste lande waar hervorming van die stelsel van grondbesit ekonomiese groei tot gevolg gehad het, het die ou stelsel
aanleiding gegee/...

13) Warriner, Doreen, "Land reform and Economic Development". Selection 17 "Agriculture in Economic Development". Edited by Eicher and Witt op. cit. McCraw Hill, N.Y., p.272.

14) Die Tomlinsonverslag, hoofstuk 39, p.4.

aanleiding gegee tot groot ontevredenheid onder die landelike bewoners. Daar was dus 'n groot behoefte aan hervorming en die verwydering van dié knelpunt, het aanleiding gegee tot die skepping van 'n gunstige klimaat vir ontwikkeling. Sover as wat vasgestel kon word, is daar egter geen begeerte by die mense in Fingoland vir die hervorming van die stelsel van grondbesit nie en kan dit nie aanvaar word dat 'n verandering in die stelsel enigsins sou bydra om die behoefte aan landbou-ontwikkeling te vergroot nie. Eers wanneer die gemeenskap hierdie as 'n knelpunt in ontwikkeling identifiseer, kan die verandering daarvan 'n versnellingseffek op ekonomiese ontwikkeling hê. 'n Verandering teen die wil van die Fingo mag die teenoorgestelde effek hê.

Dit is egter ook duidelik dat die stelsel van grondbesit, soos neergelê deur die Glen Grey-wet, nie 'n bevredigende basis vir ontwikkeling vorm nie. Daar is geen teken te bespeur dat die voorwaardelike eienaarskap van grond aanleiding gegee het tot beter bewaring van die grond of beter benutting van die grond nie. Die landboumetodes of die opbrengste per morg is nie te onderskei van die aangrensende gebiede nie, selfs nie eers waar boere oor volle ekonomiese eenhede beskik nie. Een van die redes hiervoor moet gesoek word in die feit dat die benutting van die grond maar voortgegaan het soos voorheen onder die kommunale stelsel. Die stelsel van voorwaardelike besitreg op gronde wat tradisioneel eintlik aan die stam behoort, het dus oor die algemeen nie die Fingo se siening verander oor wie die reg het om te deel in hierdie volgens hulle siening, gemeenskaplike bate nie.

Die vraag ontstaan dus of volle besitreg met reg van vervreemding nie oorweeg moet word nie.

Die Tomlinsonkommissie het aanbeveel dat in dele waar die Bantoe dit sou versoek, die grond aan hulle verkoop moet word en gehou moet word onder 'n volle titelbewys in teenstelling met die erfpagtitel wat huidig in Fingoland van toepassing is. Daar is verder die vereiste gestel dat die grond van 'n grootte moet wees wat aan 'n boer 'n leefbare bestaan moet verseker. Die stelsel van "one-man-one-lot" moet verander word en boere moet toegelaat word om addisionele grond by te koop met die voorbehoud dat verhoed moet word dat grondbaronne geskep word. Die Kommissie motiveer die standpunt soos volg ¹⁵⁾: "It is essential to make opportunities for the creation/...

15) Opsomming van die Tomlinsonverslag op. cit. p.153.

the creation of a class of contented full-time Bantu farmers with holdings of sufficient size to enable them to farm profitably and to exercise their initiative and to develop according to their individual ability and resources".

Indien oorweeg sou word om volle eiendomsreg op ploeglande en op woonpersele toe te staan, terwyl die meent gemeenskaplik bewei word, sou daar geen versekering wees dat die Fingo se siening oor die reg op die gebruik van die grond enigsins sal verander nie. Selfs die idee van 'n ekonomiese eenheid sou nie 'n verandering kon aanbring nie, want ekonomiese eenhede bestaan reeds baie lank al in Fingoland al sou dit net op papier wees. Indien die siening na sewentig jaar van voorwaardelike eiendomsreg nog nie verander het nie, is die kans skraal dat dit binne 'n redelike tyd wel sal verander onder 'n stelsel van volle besitreg. Die kans dat dit 'n faktor kan word om ekonomiese ontwikkeling te stimuleer, sou dus nog maar skraal wees.

Die neiging by meeste westerse ekonome is om hervorming van die stelsel van grondbesit te bewerkstellig op 'n basis van eienaarskap van 'n individuele hoewe vir die klein grondbesitter ¹⁶⁾. Hierdie stelsel is reeds in Afrika ook toegepas. In Kenia en Rhodesië was dit hoofsaaklik toegepas op gronde wat van blanke boere aangekoop is en onderverdeel is. Die idee is dat hierdie boere volgens kapitalistiese beginsels sal boer.

Hierdie tipe van grondbesit, gebaseer op die eienaarskap van grond, verskaf nog die kragtigste dryfveer vir ekonomiese vooruitgang, maar waar die gronde reeds so gefragmenteer is dat elke boer net 'n klein eenheid sou kry, is dit duidelik dat sulke dryfvere nie meer kan bestaan nie. Hoewel die deelbaarheid van nuwe tegnologie in die boerdery groot is, is daar sekere minimum groottes wat vir enige boerderystelsel aanvaar moet word as die oogmerk ekonomiese produksie is. En in 'n ope ekonomie soos dit in Suid-Afrika geld, is dit die enigste maatstaf wat gebruik kan word wanneer die bestaansproduksiepeil verbygesteek word. Indien eienaarskap van grond in Fingoland verkry kan word op 'n gefintegreerde enkele hoewe, met inagneming van die regte van bestaande grondeienaars, sou die hoewe so klein wees dat die netto boerdery-inkomste nie 'n leefbare bestaan aan die eenaar kon verseker nie, veral nie met die beskikbare bestuursvermoë in die gebied nie.

Die vraag ontstaan/...

16) Sien Dandekar, V.M., "Economic theory and Agrarian Reform". Selection 9. Eicher and Witt, op. cit. p.170.

Die vraag ontstaan dus of die grond dan nie verdeel moet word onder minder boere, sodat aan elkeen 'n bestaanbare inkomste verseker kan word nie, al sou so 'n hoewe nie noodwendig 'n optimum produksie-eenheid wees nie.

So iets is wel moontlik, maar dit sou aanleiding gee tot groot ontevredenheid onder die landelike bewoners van die tuislande, omdat 'n groot groep mense dan hulle grondregte ontnem sou word. Die beginsel is teen die siening van die Bantoe. Indiwiduele grondbesit met ewe groot hoewes, hoe klein ook al, vir almal, is nader aan hul aanvaarde siening.

Die vraag sou ook ontstaan hoe groot so 'n bestaanbare hoewe moet wees. Hoe swakker die bestuur, hoe groter moet die hoewe wees om 'n leefbare bestaan te verseker. En met swak bestuur tree die beginsel van dis-ekonomie van grootte baie vinnig in werking wat beteken dat die hoewe onbeheerbaar groot word vir die bestuurder in sommige gevalle, selfs nog voordat die punt bereik word waar die boer van 'n redelike bestaansinkomste verseker is. Tewens dit is 'n harde ekonomiese werklikheid dat baie boere dwarsoor die wêreld nie die bestuursvermoë het om vir hulleself 'n leefbare bestaan, volgens algemeen aanvaarde standaarde van sy groep, uit die grond te haal nie.

Daar is ook voldoende getuienis binne die grense van die Transkei dat eienaarskap van 'n geïntegreerde hoewe, ongeag van die grootte, nie 'n waarborg is vir beter boerderymetodes en hoër produksie nie. Tewens dit sou slegs met hoë uitsondering vir die oningeligte moontlik wees om die plase, met groottes wat wissel van enkele morge tot etlike honderde morge, uit te ken van die gewone administratiewe gebiede. In baie gevalle is 'n kenmerk van hierdie plase juis die groot hoeveelheid plakkers op die grond en die swak boerderypraktyke wat op sulke gronde voorkom.

Dit wil dus voorkom of die Bantoe reeds op sosio-ekonomiese grondslag gevestig is en dat die gesamentlike sosiologiese en finansiële inkomste vir hom voldoende inkomste verskaf om met die stelsel so voort te gaan. Dit wil ook voorkom dat al sou die stelsel van grondbesit verander word om aan sommige 'n bestaanbare hoewe te gee, die vestigingspatroon nie veel sou verander nie en die de facto verdeling van grond ook sou voortgaan hoofsaaklik as gevolg van die sosiale inkomste wat verkry word deur die saamwoon van families. Tewens die sosiale inkomste is so hoog, dat slegs 'n klein persentasie van die Bantoe veldpersoneel van die Departement van Landbou en Bosbou se vrouens saam met hulle in hulle werkomgewing woon/...

omgewing woon. Hulle woon in die reël by die "huis" ¹⁷⁾. Dit word dus betwyfel of daar enige voordele, gemeet volgens Bantoestandaarde en voorkeure, in sou wees om 'n ander stelsel van grondbesit af te dwing op die bevolking op hierdie stadium van hulle ontwikkeling.

Die skepping van 'n selfstandige boeregemeenskap sou by implikasie 'n groot aantal mense van hulle regte, woonregte of grondregte, moet ontnem. Om dit te bereik sal hierdie mense van die grond af weggedwing moet word of weggetrek moet word. Die eerste oorweging sou revolusionêr van aard wees en kan aanleiding gee tot groot ontevredenheid en die tweede oorweging evolusionêr van aard wat sekerlik die mees gewenste metode sou wees.

By implikasie sou dit egter beteken dat ver meer as die helfte van die huidige bevolking van Fingoland van die grond getrek sal moet word na industrieel wat op die huidige stadium nie bestaan nie en net geskep kan word deur grondstowwe na die gebied in te voer. By implikasie sou industrialisasie dus as 'n voorvereiste vir landbou-ontwikkeling gestel moet word en nie andersom nie. Aangesien die grond huidig reeds onder die beheer van die Transkeise Regering val, is dit baie onwaarskynlik dat hulle te vinde sal wees vir 'n verandering van die stelsel van grondbesit. Dit help dus nie om te argumenteer of 'n kleinboer 'n individuele hoewe of 'n hoewe gesamentlik met ander moet hê nie en of hy 'n groter of kleiner eenheid moet hê nie. Daar is weinig keuse in hierdie verband. Indien die hervorming van die stelsel van grondbesit dus as 'n voorvereiste gestel word vir die ontwikkeling van die landbou, sou die dinamiese ontwikkeling van die landboupotensiaal van Fingoland vir 'n lang tyd nie moontlik wees nie.

Omdat die stelsel van grondbesit nie maklik verander kan word nie, is dit belangrik om daaraan te dink om die grondgebruikspatroon sodanig te verander dat die ontwikkeling van die potensiaal wel moontlik sal wees. Indien die stelsel van grondbesit op 'n later stadium deur die gemeenskap as 'n knelpunt in ontwikkeling geïdentifiseer word, sou veranderinge wel aangebring kan word om aan te pas by die vereistes van die nuwe ekonomiese omstandighede.

12.4.2 AANPASSING/...

17) "Huis" beteken die familiekraal.

12.4.2 AANPASSING VAN DIE SOSIALE STRUKTUUR

Indien gedink word aan aanpassings van die sosiale struktuur, is dit belangrik om ag te slaan op die oorwoë mening van sosioloë en etnoloë dat "to tamper with the working system of a primitive community even with the best of intentions can be dangerous, because of the far reaching effects it can have on the social, economic and political structure of the community". 18)

Wanneer voorstelle gemaak word vir die stimulering van die ekonomie en meer bepaald die landbou-ekonomie is dit van die grootste belang dat die religieuse stelsel, die politieke organisasie en enige ander stelsel wat saam die kultuurpatroon vorm, wel deeglik in ag geneem word. Dit is belangrik dat bepaal sal word wat 'n deel vorm van die Bantoe se waardesisteem en wat nie, omdat geen volk toelaat dat aan sy waardes gepeuter word nie, veral nie deur persone wat aan 'n ander kultuurgroep behoort nie. Enige nuwe voorstelle moet dus aanvaarbaar wees vir die gemeenskap. Soos Kreillo¹⁹⁾ en ander dit uitdruk "All new ideas are first screened through the woof and warp of our dedications, ideals and value system. We reject ideas which are not consistent with what we believe. We tolerate only those which are not threatening our established concepts. We implement into action those which are consistent with or supporting our dedications".

Die sosiale organisasie van die Fingo dui daarop dat groepaksie en groepsverantwoordelikheid die algemeen gangbare metode van optrede is. Daar is verder nog die goed georganiseerde familieverwantskapsgroepe wat deur 'n sosiale kode aanmerkbaar gebind word. Daar is verder tekens dat hierdie bande nog so sterk is dat hulle wel in aanmerking geneem moet word in toekomsbeplanning vir die gebied. Daar is reeds op gewys dat die gebruik om te deel 'n uiters nadelige uitwerking het op die ontwikkeling van die potensiaal en dat die gesagstruktuur in die familieverwantskapsgroepe grootliks daarvoor verantwoordelik is dat nuwe tegnologie nie ingeskakel kan word nie. Dit is ook verantwoordelik daarvoor dat bestuursvermoë van diegene wat wel die potensiaal daartoe het, nie ontwikkel kan word nie./...

18) Departement van Bantoe-administrasie en Ontwikkeling se verslag aan Negende S.A.R.C.C.U.S. Konferensie, soos aangehaal deur Van der Wall e.a. op. cit. p.128.

19) Soos aangehaal deur Agenbach, op. cit. p.423.

kan word nie. Daar is ook op gewys dat in die tradisionele boerderygemeenskappe daar betreklike ryk families voorkom, maar selde ryk individue. Waar ryk individue wel voorkom, is hulle selde 'n deel van die gemeenskap. Hulle word wel deur die gemeenskap gerespekteer, maar baie selde aanvaar as 'n integrale deel van een of ander familiekring. Die sosiale koste vir 'n individu om ryk te wees in 'n tradisionele Bantoe gemeenskap is vandag nog baie hoog, terwyl aan die anderkant die sosiale inkomste verkry uit die feit dat 'n persoon aan 'n ryk familie behoort, nog baie hoog is.

Dit ly geen twyfel nie dat hierdie sosiale orde besig is om te verander, maar die tempo is so stadig dat indien landbou-ontwikkeling aan hierdie tempo gekoppel moet word, daar geen wesenlike groei vir 'n lang tyd moontlik sal wees nie.

Dit sou dus nie raadsaam wees om die verandering van die sosiale struktuur as 'n voorvereiste te stel vir ekonomiese ontwikkeling nie. Dit sou uiters moeilik wees om die Fingo te laat afsien van die gebruik om te deel met familie of om die gesagstruktuur verander te kry.

12.4.3 AANPASSING BY DIE SOSIALE ORGANISASIE

Dit sou veel meer waarde hê om daaraan te dink om die besondere eienskappe van die sosiale organisasie, waaruit die ekonomiese stelsel van die Fingo ontstaan het, te gebruik in die ekonomiese ontwikkelingsproses.

Die sosiale organisasie ²⁰⁾ is opgebou uit die gesin, die kleiner gesinne-eenheid, die groter gesinne-eenheid, die familie, die uniliniêre verwante groep en die sibbe ²¹⁾. Die individue in hierdie groepe het 'n goed ontwikkelde interne dissipline, lojaliteit en vertrouwe teenoor mekaar. Die bande wat hulle aanmekaar bind, sou die sterkste wees in die geval van die gesinne-eenhede en sou al swakker word hoe verder die familiebande om hierdie kleiner groepe uitkring.

Die organisering van hierdie familiegroepe as produksie-eenhede, hou groot moontlikhede in. Gorst ²²⁾ beweer dat in die Fiji-eilande "the social life/...

20) Indeling volgens P.J. Coertze, M.A., D.Phil., Redakteur. "Inleiding tot die Algemene Volkekunde". Voortrekkerpers, Johannesburg 1961.

21) Indeling volgens P.J. Coertze e.a. op. cit.

22) Gorst, Sheila, "Co-operative organizations in tropical countries". Basil Blackwell, Oxford, 1959, p.72.

social life has always been communal and co-operative". Hierdie stelling is ewe waar van die Fingo.

Ondervinding het geleer dat die Bantoe geen beswaar het teen die inskakeling van nuwe tegnologie, soos byvoorbeeld die gebruik van 'n trekker nie; intendeel hulle is baie gretig om lande met trekkers te bewerk. Die Bantoe is baie bewus van die waarde van goeie saad; vandaar dat die saad tradisioneel op rituele wyse behandel is voor planttyd. Alle lede van die Fingo Koöperasie in Fingoland gebruik reeds bastermieliesaad en het dit geredelik aanvaar. Ondervinding het ook bewys dat hulle geen beswaar het teen gebruik van kunsmis nie en ook voorkeur begin gee aan kunsmismengsels. So gebruik hulle ook insekte-, doseer-, inenting- en immuniseringsmiddels. Hulle aanvaar goeie bulle en ramme geredelik en het selfs voorkeure vir sekere rasse.

Dit sou ook nie teen hulle beginsels wees om die gesin, kleiner gesinne-eenheid, groter gesinne-eenheid, familie, uniliniëre verwante groep of sibbe in 'n koöperasie, vennootskap of maatskappy te organiseer nie 23). Intendeel dit sou baie goed inpas in die sosiale organisasie van die Bantoe en indien aanpassings gemaak moet word, sal hulle slegs van geringe aard wees. Radio Bantu 24) het gedurende 1970 ook 'n opname, met behulp van Voorligtingsbeamptes in die Transkei, gemaak en daaruit blyk dit dat 95 persent van die boere in die Transkei reken dat landbouproduksie verhoog kan word deur gesamentlike boerdery in teenstelling met individuele boerderye. Dit was ook duidelik dat die gedagte van koöperatiewe boerderye vir die Xhosa aanvaarbaar is.

Die groter gesinne-eenheid is vir alle praktiese doeleindes die mees geskikte groep om as 'n produksie-eenheid te organiseer. Hulle het 'n besonder goed ontwikkelde interne dissipline, samehorigheidsgevoel, loyaliteit en vertroue teenoor mekaar en beskik in die reël ook oor genoeg grond om 'n groot genoeg gesamentlike boerdery-eenheid te vorm, ten einde die inskakeling van moderne tegnologie op 'n ekonomiese grondslag te regverdig. Die groter gesinne-eenheid is 'n patrilokale woongroep en is die grootste familiegroep wat nog saamwoon. Met rehabilitasiebeplanning was sommige woongroepe/...

23) Sien in hierdie verband H.J. Geyer, "Die Landboupotensiaal van die Transkei en die ontwikkeling van die potensiaal". Referaat gelewer by Grens-streekskonferensie van die S.A. Instituut vir Siviele Ingenieurs.

24) Radio Bantu, "'n Ondersoek na knelpunte van die Xhosaboer in beplande gebiede van die Transkei". Augustus 1970. pp.16 en 21.

sommige woongroepe verplig om in verskillende woonbuurtes te gaan woon,²⁵⁾ maar in die reël het familiegroepe bymekaar gebly en hulle gesamentlik elders gaan vestig.

Uit navrae het dit geblyk dat sulke groter gesinne-eenhede soms tot 40 gesinne mag insluit, sodat verwag kan word dat daar naasteby 20 grondeienaars sal wees. Sommige gesinne-eenhede is egter veel kleiner. In sulke gevalle kan produksie-eenhede ook tot die familiegroep ²⁶⁾ uitgebrei word. Hierdie groep woon nie noodwendig saam nie, maar het ook baie sterk bande van bloed wat hulle aanmekaar bind. Dit sou ook nie verkeerd wees om selfs enkele nie-verwante gesinne in so 'n produksie-eenheid toe te laat nie, mits die kern nog steeds die familiegroep of groter gesinne-eenheid bly.

Terwyl dit algemeen aanvaar kan word dat ekonomiese ontwikkeling en sosiale omstandighede aanleiding gee tot die verslapping van familiebande, is daar voldoende getuienis dat hierdie bande sterk genoeg is om te verseker dat van die saamgroepering van boerderybelange 'n sukses gemaak kan word.

In hierdie verband is dit belangrik om te let op die bevindinge van Raum ²⁷⁾ ten opsigte van familiebande in die Ciskei. Hy het bevind dat die driegerasie-familie, wat bestaan uit 'n getroude paar, hulle getroude seuns en ongetroude dogters, tesame met die kleinkinders, nog redelik dikwels voorkom. Hy het verder ook bevind dat die kollaterale uitgebreide familie, dit wil sê die samevoeging in een huishouding van die families van twee of meer broers numeries aan die toeneem is, omdat uit die oogpunt van ekonomiese samewerking, hierdie tipe familie ideaal skyn te wees. Hy beweer ook dat waar die stelsel van trekarbeid toegepas word, die kollaterale familie groot waarde het, omdat een van die boers altyd na die families kan omsien, terwyl die ander gaan werk.

12.4.4 AANPASSING BY DIE GESAGSTRUKTUUR

Die blote feit dat 'n groter gesinne-eenheid of enige ander groep as 'n produksie-eenheid georganiseer word, sou egter nie die probleem van traagheid om/...

25) Hierdie feit is deur die Minister van Landbou en Bosbou, C.K. Madikizela as 'n groot tragedie bestempel. Meegedeel 1967.

26) Sien P.J. Coertze e.a., op. cit. p.99.

27) Raum, O.F. - 1969. "Antropologiese Aspekte van Kultuurverandering in die Ciskei". Tydskrif vir Rasse-aangeleenthede, Sabra, Vol. 20, Oktober 1969. p.174.

traagheid om leiding te neem, uitskakel nie. Die tradisionele gesagstruktuur sou nog bly voortbestaan.

As eerste vereiste moet gestel word dat die gesagspersoon of -persone, hulle volle steun aan die vorming van 'n produksie-eenheid moet gee. Verder behoort hulle altyd erken te word in die neem van besluite, maar nie noodwendig in die uitvoering van besluite nie. Hierdie aspek sal een van die mees netelige wees in die uitvoering van 'n ontwikkelingsprojek en moet met die uiterste omsigtigheid hanteer word.

'n Formule sal dus gevind moet word om hierdie formele leiers op so 'n wyse in te skakel dat hulle sal voel dat die inisiatief en dryfkrag van hulle uitgaan en dat daar geen poging tot aftakeling van hulle tradisionele gesag is nie. Terselfdertyd sal die informele leiers op boerderygebied in elke gesin geïdentifiseer moet word en hierdie persoon of persone sal op so 'n wyse gebruik moet word dat daar geen sweem van suspisie sal bestaan dat hulle die tradisionele gesag na die kroon steek nie. Dit is hierdie persone met 'n aanleg en 'n liefde vir die boerdery wat geïdentifiseer en opgelei sal moet word as bestuurders vir gesamentlike boerdery-eenhede.

Die opleiding van hierdie persone sou nie alleen op landboukundige, maar ook op bedryfsvlak moet geskied. Dit sou ook van belang wees om veral aandag te gee aan die ekonomiese aanwending van nuwe tegnologie, veral die gebruik van gemeganiseerde trekkrag en masjinerie.

Spesiale fasiliteite vir die opleiding van hierdie bestuurders sal geskep moet word. Hierdie fasiliteite sal moet insluit opleidingsentrums vir plaasbestuurders, asook intensiewe opleiding in bestuursaspekte in die praktyk op die boerdery-eenhede.

Die identifikasie van informele leiers en die opleiding van hierdie persone as bestuurders, is uiters noodsaaklik, maar dit is ook duidelik dat in hierdie taak, daar groot probleme voorsien kan word. Die grootste probleem sou seker wees om hierdie leiers genoegsaam te motiveer om die leiding te kan neem. Indien hulle nie geaktiveer kan word nie, sou dit ook nie moontlik wees om hulle as bestuurders op te lei nie. Van die kragtigste motivering, selfs in 'n Bantoe gemeenskap, bly nog steeds ekonomiese oorwegings. Indien 'n leier genoegsame finansiële voordele kry en die dreinasie op sy finansiële vermoëns deur 'n groot deel van die familie uitgeskakel kan word, mag sulke leiers meer geneig wees om op landbougebied na vore te kom. So 'n leier se welvaart sou egter alleen verhoog kan word indien die welvaart/...

indien die welvaart van die hele groep, gesinne-eenheid of familie, terselfdertyd verhoog kan word.

12.4.5 AANPASSING VAN DIE ARBEIDSAANWENDINGSPATROON

Die feit dat die verdienste of marginale produk van arbeid so laag is in die landbou van Fingoland, dui daarop dat baie van die arbeid uit die landbou onttrek kan word ten einde die verdienste van die arbeidseenheid te verhoog. Alternatief kan gedink word aan die inbring van groot hoeveelhede kapitaal ten einde die produksie per arbeidseenheid te verhoog. Daar is egter alle aanduidings dat selfs al sou groot hoeveelhede kapitaal ingeploeg word, daar nog 'n surplus van arbeid in die landbou aanwesig sou wees, sodat dit nog noodsaaklik sal wees om 'n deel van die arbeid uit die landbou te onttrek.

Gesien in die lig van die tradisionele grondbesitreg en die waarde wat die Fingo aan die grond heg, sou so 'n aanpassing van onttrekking van arbeid uit die landbou baie stadig plaasvind - veels te stadig vir die versnelling van die ekonomiese groeiproses in die landbou.

Daar is verder die onwenslikheid van 'n vinnige verstedelikingsproses binne die opset van die Suid-Afrikaanse veelvolkige rassesamestelling en die sosiologiese probleme wat uit 'n vinnige verstedelikingsproses mag voortvloei.

Dit is dus duidelik dat die welvaart van die hele gesinne- of familie-eenheid verhoog sal moet word sonder dat groot aanpassings van óf die verandering van die grondbesettingspatroon óf die onttrekking van 'n groot deel van die bevolking uit die landbou as 'n voorvereiste gestel word vir landbou-ontwikkeling. Terwyl die groepering van afsonderlike eenhede, in eenhede wat volgens moderne ekonomiese en tegnologiese beginsels as 'n ekonomiese eenheid geboer kan word tot 'n groot mate daartoe kan bydra dat die landbou veel sneller ontwikkel kan word, bied dit nog nie die finale oplossing vir die oorbevolking van die platteland nie. Die verwagte per kapita inkomste wat verdien kan word in die landbou, sou in alle gevalle nie vergoedend genoeg wees om aan die bewoners 'n inkomste te verseker wat vergelykbaar is met 'n inkomste wat in alternatiewe werkgeleentheid verdien kan word nie.

Ten einde die ekonomiese welvaart van die groter gesinne-eenheid in geheel te bevorder, is dit noodsaaklik dat 'n groot deel van die mans sal voortgaan met die gebruik om hulle arbeid in die arbeidsmark te gaan verkoop. Uit die boerdery kan almal nie 'n bestaan maak nie en indien

alle manlikes/...

alle manlikes in so 'n produksie-eenheid geforseer word om aktief aan die boerdery mee te doen, sou ander families, waar die mans deelyds gaan werk, in 'n veel beter finansiële posisie wees en sou die insentief om produksie-eenhede te vorm, heeltemal verdwyn. As die inkomste van die hele familie verhoog word tot heelwat bokant die bestaanspeil, selfs deur deelydse werkgeleentheid, kan verwag word dat vinniger vordering met landbou-ontwikkeling gemaak sal word en is dit selfs moontlik dat kapitaal op hierdie wyse uit die nywerheidsektor na die landbou gekanaliseer sal word, wat die landbou-ontwikkeling nog verder sal versnel. Die verhoging van familie-welvaart ook deur middel van deelydse werkgeleentheid buite die landbou, kan dus as 'n vereiste vir landbou-ontwikkeling in Fingoland gestel word.

Die belangrikheid van deelydse werkgeleentheid in lae inkomste landboudele, word ook beseft in die Verenigde State van Amerika. In Wisconsin²⁸⁾ is bevind dat deelydse werkgeleentheid 'n belangrike rol speel, enersyds om minder kapitaalkragtige boere stewiger op die grond te vestig en andersyds om boere geleidelik uit die boerdery te neem. Daar is bevind dat deelydse werkgeleentheid 'n brug skep om boere óf in die landbou te vestig óf om hulle uit die landbou te neem. Daar is weinig deelydse werkers wat nie ekonomies na een of ander kant beweeg nie. Hulle is dus meesal op die pad in of op die pad uit landbou uit. Almal wat óf na die een óf na die anderkant beweeg het, het hulle finansiële posisie aanmerklik verbeter.

Die beskikbaarheid van deelydse werk word gesien as 'n belangrike faktor om boere met 'n lae inkomste uit die boerdery te trek, hoofsaaklik vir die redes soos hieronder gestel²⁹⁾. "To leave farming and move to a city for employment, is a psychologically formidable undertaking for many farmers, especially for the low income farmer with little in the way of financial resources. Through part-time farming the move can be made to off-farm employment without giving up the home, community or the security of a farm unit. This undoubtedly makes the transition to off-farm employment possible for many even though the farming operation is not contributing to family income."

Die voortsetting van die trekarbeiderstelsel na die stedelike gebied, na die/...

28) Staniforth, S.D. and R.A. Christiansen, "The role of off-farm employment in Rural Development". University of Wisconsin, Madison, June, 1958.

29) Staniforth and Christiansen. *ibid.* p.11.

gebiede, na die grensgebiede en later na die industriële gebiede binne-in Fingoland, moet dus as 'n belangrike faktor beskou word om die inkomste van die hele familie te verhoog en om ook die ideaal van 'n afsonderlike boerderygemeenskap en 'n afsonderlike stedelike gemeenskap te verwesenlik³⁰⁾. Dit is egter 'n proses wat natuurlik moet plaasvind en nie geforseer behoort te word nie ten einde die aanpassing in stedelike gebiede so pynloos moontlik te maak.

12.5 OPSOMMING

In 'n tradisionele gemeenskap is dit belangrik dat die mense aanvaar word soos hulle is en dat begin word by die oplossing van daardie knelpunte wat deur die gemeenskap geïdentifiseer is as hulle grootste knelpunte. Dit is ook belangrik dat enige ontwikkelingsprojek op 'n dinamiese wyse aangepak en deurgevoer word en dat die landbou gemoderniseer en die boerdery in die fynste besonderhede beplan moet word.

Die knelpunte wat hoofsaaklik in die gebied voorkom, is die Fingo se beskouing van die rol wat die landbou in sy huishouding behoort te speel, die maklike manier om geld in die arbeidsmark te verdien, sodat 'n hoër landbouproduksie nie nodig is om 'n hoër lewenstandaard te handhaaf nie. Daar is verder die gebruik om met familie te deel wat groot stremminge plaas op die kapitaalvergaringsproses. Die gebrek aan goeie bestuurders, wat hoofsaaklik die gevolg is van die tradisionele gesagstruktuur wat die ontwikkeling van bestuursvermoë inhibeer en die stelsel van grondbesit, is van die grootste knelpunte in die Fingo landbou.

Daar is sekere basiese vereistes waaraan voldoen moet word vir die ontwikkeling van die landbou. Boerdery-eenhede moet van so 'n grootte wees dat nuwe tegnologie, veral gemeganiseerde trekkrags, met gemak ingeskakel kan word en dat 'n skaal van operasie gebou word waar die optimale bodembenuttingstelsel vir elke tipe grond ekonomies ingeskakel kan word. Boerdery-eenhede moet dus beslis baie groter wees as vandag en daarom is dit belangrik dat verskeie eenhede gekonsolideer en as een eenheid bestuur en beheer moet word.

Dit is dus belangrik dat in die eerste instansie gedink moet word aan die hervorming van die stelsel van grondbesit, sodat aan elke boer 'n hoewe gegee kan word waarop hy 'n kommersiële boerdery kan bedryf en waarop die inskakeling van nuwe tegnologie met gemak kan plaasvind.

Dit is egter ook/...

30) Sien in hierdie verband ook die Tomlinsonverslag, hoofstuk 39.

Dit is egter ook duidelik dat die stelsel van grondbesit nie deur die Fingo geïdentifiseer word as 'n knelpunt in hulle boerdery nie, sodat 'n verandering van die stelsel, wat die gesindheid teenoor ontwikkeling betref, moontlik meer kwaad as goed kan doen. Dit sou veel meer prakties wees en ook meer aanvaarbaar vir die mense as slegs die grondgebruikspatroon verander word en hoewes saam bewerk word. Tewens dit het geblyk dat die oorgrote meerderheid van die Xhosas glo dat landbouproduksie uitgebrei kan word slegs deur gesamentlike boerdery.

Dit was ook duidelik dat die groter gesinne-eenheid vir alle praktiese doeleindes die mees geskikte groep sou wees om in so 'n gesamentlike boerdery-eenheid te betrek, omdat hulle in die reël oor genoeg grond sou beskik om 'n ekonomiese-eenheid te kan vorm. Om praktiese redes egter, mag dit soms nodig wees dat die familie of selfs ander verwante groepe, as 'n eenheid georganiseer word.

Terwyl dit aanvaar word dat die familiebande met die gang van jare al lossier word, is daar genoeg bewyse dat op hierdie tydstip die familiebande nog so 'n belangrike faktor in die ekonomiese lewe van die Fingo is, dat dit nie geïgnoreer mag word nie, maar liever ingespan moet word om die welvaart van die familie te verhoog.

Dit sou ook belangrik wees dat die gesagstruktuur van die Fingo gerespekteer moet word en dat tradisionele leiers by die ontwikkeling betrek moet word. Selfs al sou hulle nie 'n positiewe bydrae maak tot ontwikkeling nie, is dit nogtans belangrik, sodat hulle minstens nie die ontwikkeling negatief beïnvloed nie.

Dit sou ook belangrik wees dat informele leiers in elke verwantskapsgroep geïdentifiseer en opgelei word as bestuurders van sulke gesamentlike boerderye. Dit sou egter belangrik wees dat enige sodanige persoon vir die gemeenskap aanvaarbaar moet wees en daarom moet hy by voorkeur deur hulle aangewys word.

Dit is ook belangrik dat die bestuurders die liefde, aanvoeling en vermoë het om 'n boer te wees. Die ontwikkeling van bestuursvermoë vereis dat opleiding onder praktiese boerdery-omstandighede moet geskied.

Die finansiering van die landbou op lang-, middel- en veral op korttermyn, is baie belangrik en aandag behoort geskenk te word aan die skepping van fasiliteite en die verbetering van die sekuriteit wat boere kan aanbied, veral deur volle eienaarskap van grond te oorweeg. Dit is ook belangrik dat alle krediet voorwaardelik moet wees en dat boerdery-eenhede hierdie/...

eenhede hierdie krediet onder toesig sal aanwend, sodat sekuriteitsver-
eistes verslap kan word. Pogings moet aangewend word om potensieel kre-
dietfwaardige mense, kredietwaardig te maak.

Dit is ook belangrik dat aandag gegee word aan die voorsiening
van produksiemiddele en om bemarkingsfasiliteite te verbeter.

Dit is belangrik dat die arbeidsaanwendingspatroon aandag moet
kry. Daar is genoegsame aanduidings dat daar 'n absolute oorskot van ar-
beid in Fingoland is, selfs al word die landboupotensiaal van die gebied
ten volle ontwikkel. Hierdie mense sal dus uit die landbou onttrek moet
word. Dit sou dus verkeerd wees om te probeer om volle indiensneming
binne die landbou as doelwit te stel. As doelwit behoort gestel te word
die maksimering van familiewelvaart en gevolglik is dit belangrik dat som-
mige lede van die familiegroep sal voortgaan om hulle arbeid in die ar-
beidsmark te gaan verkoop, terwyl die res van die manlikes met behulp van
die vroue, die gesamentlike boerdery sal behartig.

Een van die grootste take in Fingoland sou egter wees om mense
te motiveer. Hierdie is onteenseglik die vernaamste enkele faktor wat
die sukses al dan nie van 'n ontwikkelingskema kan verseker. Alleen in-
dien mense gemotiveerd is, sal hulle die nodige ywer om te leer en dryf-
krag om 'n saak deur te voer hê, wat sal verseker dat deelname maksimaal
sou wees. Dit is dus van die grootste belang dat die ontwikkelingspatroon
sodanig moet wees dat dit in sigself die mense sal aanspoor en stimuleer
om steeds hoër eise aan hulleself te stel.
